

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI BIBLIOTEK PUBLICZNYCH WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO W 2009 R.

7. Czytelnictwo. Promocja

7.1. Zasięg czytelnictwa; obserwowane tendencje i preferencje czytelnicze - najbardziej poczytne i poszukiwane publikacje zarówno z literatury pięknej, jak i popularnonaukowej oraz naukowej

W województwie śląskim odnotowano znaczny spadek zasięgu czytelnictwa, zarówno w liczbie czytelników jak i w ilości wypożyczeń oraz udostępnień księgozbioru na miejscu. W porównaniu z rokiem ubiegłym liczba udostępnień prezencyjnych i wypożyczeń na zewnątrz zmniejszyła się o **399.013** woluminów. W 2009 roku biblioteki woj. śląskiego odwiedziło też znacznie mniej czytelników niż w 2008 roku. Różnica ta kształtuje się na poziomie około 14 000 użytkowników. Jest to tendencja ogólnokrajowa, widoczna od kilku lat. Jej przyczyn należy upatrywać w utrzymującym się niżu demograficznym, migracji zarobkowej za granicę, w zwiększonym zainteresowaniu użytkowników biblioteki źródłami informacji elektronicznej, coraz łatwiejszym dostępem do bezpłatnego Internetu. Kolejne przyczyny tego niepokojącego zjawiska to postępujące zaniżanie poziomu nauczania i wymogów edukacyjnych na wszystkich poziomach kształcenia oraz mniejszy zakup nowości książkowych przez biblioteki, spowodowany m.in. zmniejszeniem kwoty dotacji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

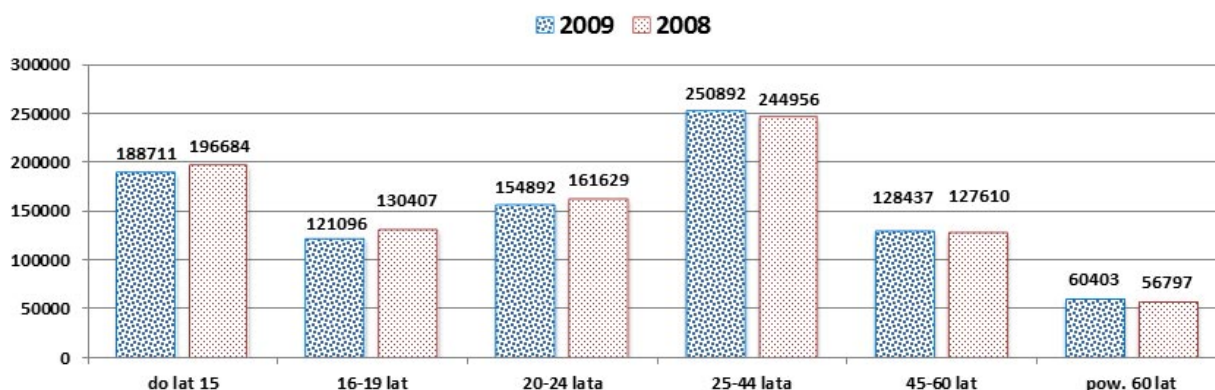
Czytelnicy

W 2009 roku ogólna liczba zarejestrowanych czytelników wyniosła 904.431, tj. mniej o 13.652 użytkowników w porównaniu z rokiem poprzednim. Największy spadek odnotowano w grupie użytkowników 16–19 lat i do lat 15 (w sumie 17.284 osoby). Wśród młodzieży szkolnej i studentów odnotowano spadek aż o 6.737 osób. Wzrost natomiast widoczny jest w grupie wiekowej 25–44 lata (+5.936), powyżej 60 lat (+3.606) oraz w grupie wiekowej 45–60 lat (+827). Więcej czytelników zanotowano w grupach: pracownicy umysłowi, robotnicy, pozostali i inni zatrudnieni oraz rolnicy.

Zestawienie czytelników według struktury wieku za lata 2008–2009 przedstawia się następująco:

Grupa wiekowa	2009 rok	2008 rok	wzrost	spadek
ogółem	904 431	918 083		13 652
do lat 15	188 711	196 684		7 973
16-19 lat	121 096	130 407		9 311
20-24 lata	154 892	161 629		6 737
25-44 lata	250 892	244 956	5 936	
45-60 lat	128 437	127 610	827	
powyżej 60 lat	60 403	56 797	3 606	

Czytelnicy w województwie śląskim wg kryterium wieku

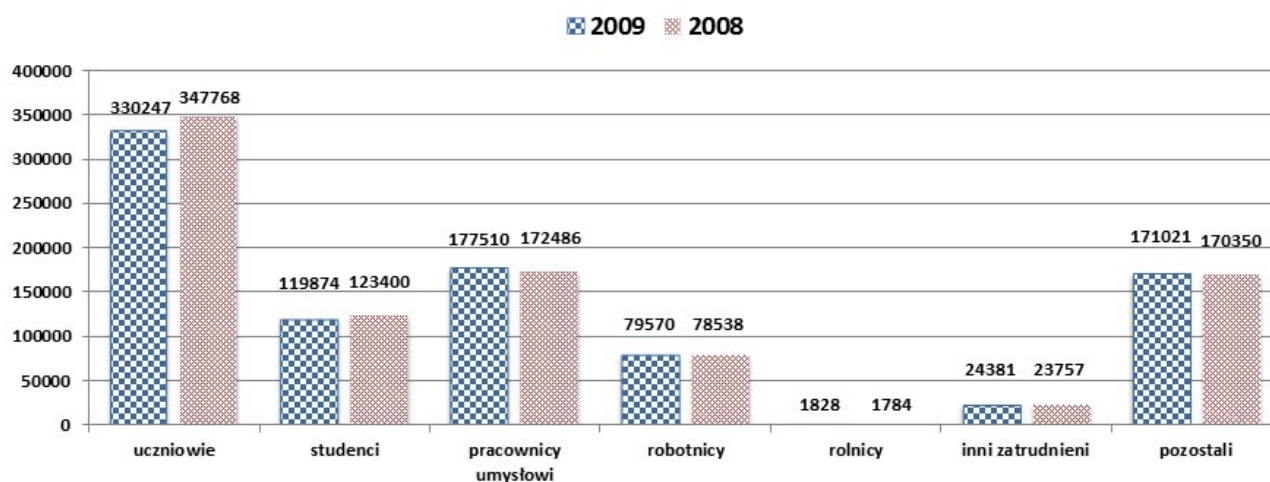
Procentowy udział grup wiekowych czytelników w 2009 r.

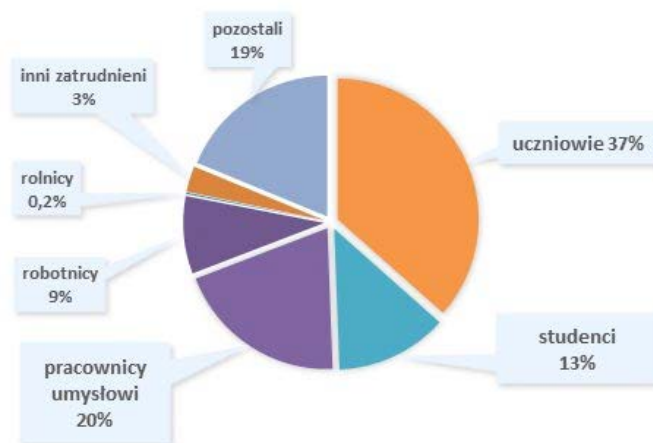
Zestawienie struktury czytelników według zajęcia za lata 2008–2009 kształtuje się następująco:

Grupa zawodowa	2009 rok	2008 rok	wzrost	spadek
ogółem	904 431	918 083		13 652
uczniowie	330 247	347 768		17 521
studenci	119 874	123 400		3 526
pracownicy umysłowi	177 510	172 486	5 024	
robotnicy	79 570	78 538	1 032	
rolnicy	1 828	1 784	44	
inni zatrudnieni	24 381	23 757	624	
pozostali	171 021	170 350	671	

Czytelnicy w województwie śląskim wg kryterium zajęcia

Procentowy udział grup zawodowych czytelników w 2009 r.

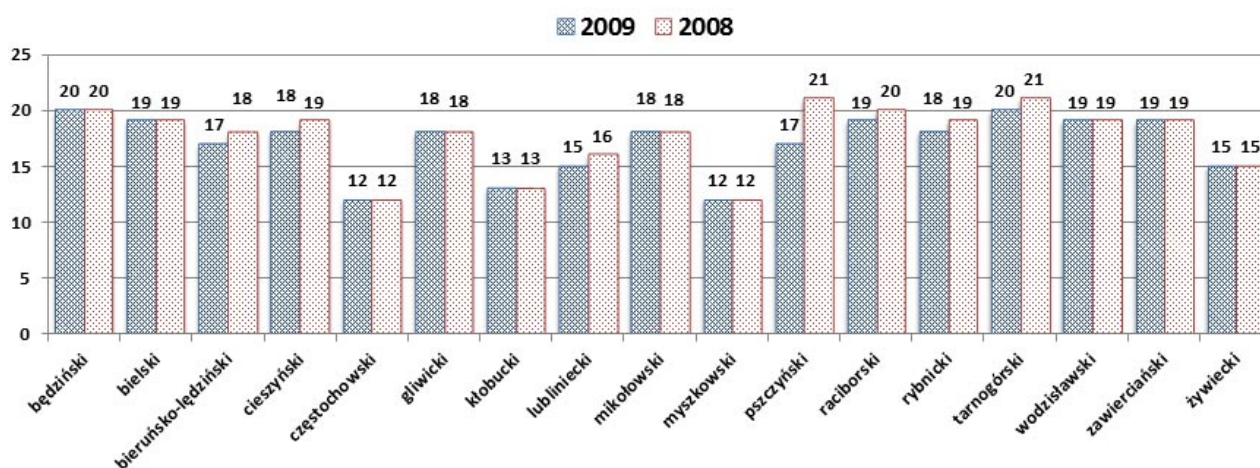
Zasięg czytelnictwa

W 2009 roku wskaźnik zasięgu czytelnictwa w województwie śląskim wyniósł **19 czytelników w przeliczeniu na 100 mieszkańców** i zmniejszył się w stosunku do roku 2008 o 1 osobę na 100 mieszkańców.

Powiaty ziemskie – średnia 17 – spadek o 1

Powiat	wskaźnik 2009	wskaźnik 2008
będziński	20	20
tarnogórski	20	21
bielski	19	19
raciborski	19	20
wodzisławski	19	19
zawierciański	19	19
cieszyński	18	19
gliwicki	18	18
mikołowski	18	18
rybnicki	18	19
bieruńsko-lędziński	17	18
pszczyński	17	21
lubliniecki	15	16
żywiecki	15	15
kłobucki	13	13
częstochowski	12	12
myszkowski	12	12

**Zasięg czytelnictwa w przeliczeniu na 100 mieszkańców
(powiaty ziemskie)**

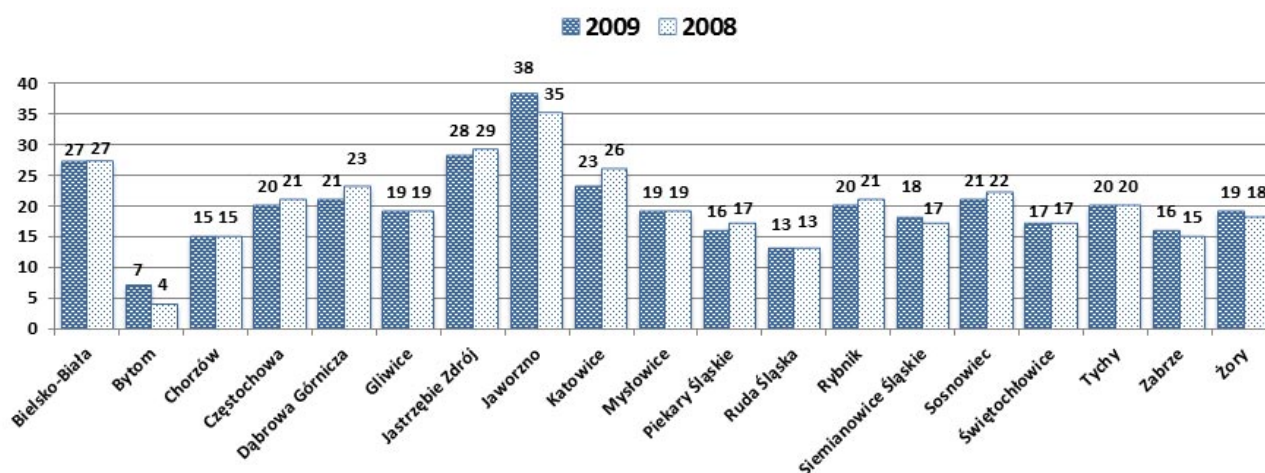
Jak wynika z powyższego zestawienia najwyższe wskaźniki zasięgu czytelnictwa osiągnięto kolejno w powiatach:

- będzińskim, tarnogórskim,
- bielskim, raciborskim, wodzisławskim, zawierciańskim,
- cieszyńskim, gliwickim, mikołowskim i rybnickim.

Powiaty grodzkie – średnia 20 – bez zmian

Powiat	wskaźnik 2009	wskaźnik 2008
Jaworzno	38	35
Jastrzębie Zdrój	28	29
Bielsko-Biała	27	27
Katowice	23	26
Dąbrowa Górnicza	21	23
Sosnowiec	21	22
Częstochowa	20	21
Rybnik	20	21
Tychy	20	20
Gliwice	19	19
Mysłowice	19	19
Żory	19	18
Siemianowice Śl.	18	17
Świętochłowice	17	17
Chorzów	15	15
Piekary Śl.	16	17
Zabrze	16	15
Ruda Śl.	13	13
Bytom	7	4

Zasięg czytelnictwa w przeliczeniu na 100 mieszkańców (powiaty grodzkie)

Należy zwrócić uwagę, że są miejscowości (Bytom, Włodowice, Dębowice, Dąbrowa Zielona), gdzie wskaźnik zasięgu czytelnictwa jest bardzo niski i wynosi od 5-7%.

Najwyższe wskaźniki zasięgu czytelnictwa osiągnięto:

- wśród bibliotek powiatów grodzkich: Jaworzno (38%), Jastrzębie Zdrój (28%), Bielsko-Biała (27%), Katowice (23%),
- wśród pozostałych bibliotek miejskich: Ustroń (31%), Cieszyn (30%), Sławków (29%), Tarnowskie Góry (27%),
- wśród bibliotek miast i gmin: Czechowice-Dziedzice (28%), Czerwionka-Leszczyny (22%), Łazy (21%), Szczekociny (20%),
- wśród bibliotek gminnych: Mierzęcice (31%), Bestwina (30%), Marklowice (27%), Krupski Młyn (24%).

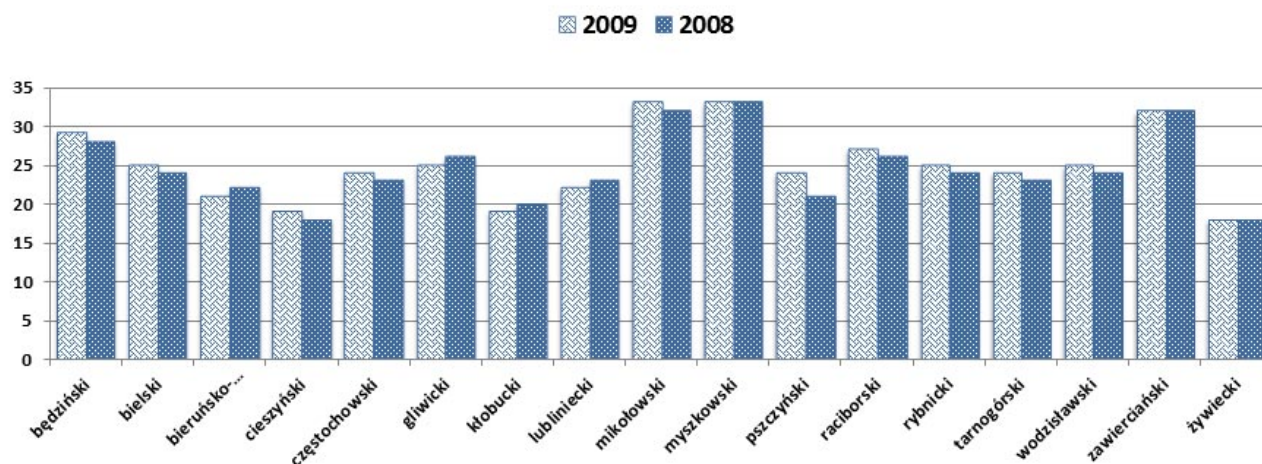
Wypożyczenia i udostępnienia prezencyjne

W 2009 roku na zewnątrz wypożyczono 17 903 322 wol. książek i czasopism, co w porównaniu z rokiem 2008 daje spadek o 393 869 wol. Na miejscu zaś skorzystano z 3 721 034 woluminów, to jest mniej o 5 144 książek i czasopism w zestawieniu danych z zeszłym rokiem. Wskaźnik wypożyczeń książek, czasopism, zbiorów specjalnych na zewnątrz i na miejscu w przeliczeniu na 1 czytelnika wynosi 25. Średni wskaźnik wypożyczeń na 1 czytelnika, ilustrujący aktywność czytelników w powiatach ziemskich i grodzkich pokazują poniższe tabele.

Powiaty ziemskie – średnia 25 – wzrost o 1

Powiat	wskaźnik 2009	wskaźnik 2008
mikołowski	33	32
myszkowski	33	33
zawierciański	32	32
będziński	29	28
raciborski	27	26
bielski	25	24
gliwicki	25	26
rybnicki	25	24
wodzisławski	25	24
częstochowski	24	23
pszczyński	24	21
tarnogórski	24	23
lubliniecki	22	23
bieruńsko-lędziański	21	22
cieszyński	19	18
kłobucki	19	20
żywiecki	18	18

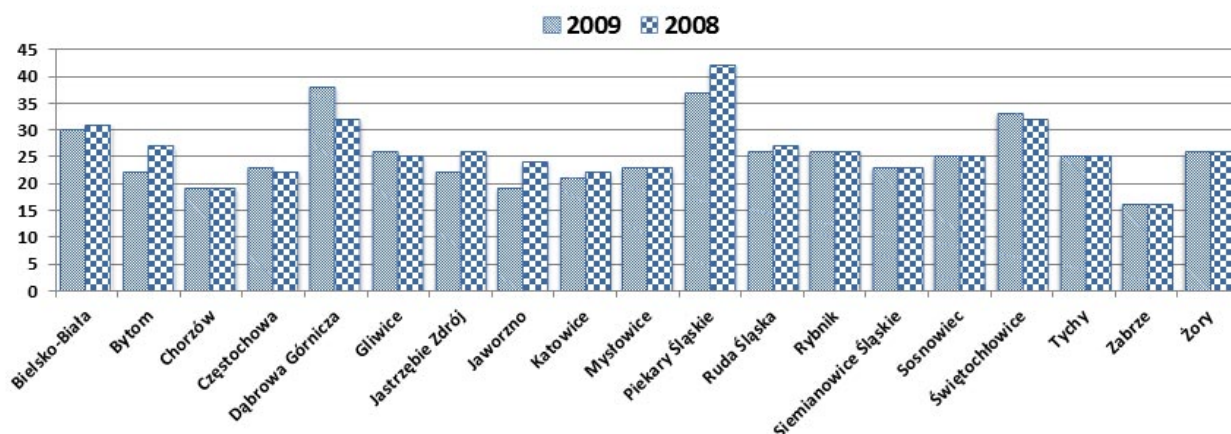
Wypożyczenia i udostępnienia prezencyjne w przeliczeniu na 1 czytelnika
(powiaty ziemskie)

Powiaty grodzkie – średnia 25 – bez zmian

Powiat	wskaźnik 2009	wskaźnik 2008
Dąbrowa Górnicza	38	32
Piekary Śląskie	37	42
Świętochłowice	33	32
Bielsko-Biała	30	31
Gliwice	26	25
Ruda Śląska	26	27
Rybnik	26	26
Żory	26	26
Sosnowiec	25	25
Tychy	25	25
Częstochowa	23	22
Mysłowice	23	23
Siemianowice Śl.	23	23
Bytom	22	27
Jastrzębie Zdrój	22	26
Katowice	21	22
Jaworzno	19	24
Chorzów	19	19
Zabrze	16	16

Wypożyczenia i udostępnienia prezencyjne w przeliczeniu na 1 czytelnika (powiaty grodzkie)

Jak widać z danych zawartych w powyższych tabelach i wykresach zmiany w liczbie wypożyczeń i udostępnień w bibliotekach powiatów ziemskich przebiegły dość łagodnie notując +/- jednopunktowe wahania. Wśród bibliotek miast grodzkich najbardziej widoczny wzrost zainteresowania książką wystąpił w Dąbrowie Górniczej (+6), spadek zaś najbardziej uwidocznił się w Bytomiu, Piekarach Śląskich i Jaworznie (po – 5) oraz w Jastrzębiu Zdroju (– 4).

Preferencje czytelnicze

Biblioteki gromadząc zbiory starają się trafić w gusta użytkowników. Znając preferencje swoich czytelników z jednej strony mogą zaspokoić ich potrzeby, z drugiej rozbudzić ich aspiracje i zachęcić do zmiany czytanej literatury oraz do korzystania ze swoich usług. Wielu czytelników w wyborze literatury kieruje się reklamą w mediach i czasopismach oraz sporządzanymi przez hurtownie i księgarnie listami bestsellerów. Duży wpływ na popularność danego tytułu mają także adaptacje filmowe.

Tradycyjnie już największym zainteresowaniem wśród dorosłych cieszyła się literatura piękna. Najchętniej czytani byli m.in. niżej wymienieni autorzy:

- literatura kobieca: D. Steel, M. Fox, I. Sowa, M. Gretkowska, M. Kalicińska, M. Szwaja, K. Leżeńska, A. Wiśniewski, C. Ruiz Zafon, K. Follett, L. Jackson, N. Roberts, M. Nurowska, O. Rudnicka, M. Sawicka, S. Larsson, A. Pilipiuk, K. Grochola, J. Krantz,
- literatura biograficzna: M. Jackson, Z. Religa, G. Holoubek,
- literatura obyczajowa: P. Coelho, U. Eco,
- literatura podróżnicza: W. Cejrowski, J. Pałkiewicz, B. Pawlikowska, M. Wojciechowska,
- literatura sensacyjna, kryminalna, thriller: A. Christie, J. Chmielewska, K. Follet, T. Clancy, R. Ludlum, D. Brown, W. Smith, H. Coben, J. Patterson, N. Fischer, J. Grisham, M. Krajewski, R. Chandler, G. Child, M. Chattam, S. King, M.H.Clark, S. Sheldon, H. Coben,
- literatura fantastyczno-naukowa: A. Sapkowski, J.R. Tolkien, T. Pratchett, D. Koontz, A. Norton, S. Meyer,
- literatura faktu: B. Wołoszański, L. Wałęsa, ks. T. Isakowicz-Zaleski, S. Cenckiewicz, P. Gontarczyk, R. Kapuściński.

Wśród literatury popularnonaukowej najczęściej poszukiwane są publikacje dotyczące: prawa, ekonomii, marketingu, zarządzania, bankowości, finansów publicznych, psychologii, szeroko rozumianej turystyki, gastronomii. Zainteresowaniem cieszą się także takie dziedziny jak: filozofia, etyka, socjologia, medycyna i ochrona zdrowia.

7.2. Najważniejsze wydarzenia kulturalne, promocyjne, edukacyjne - tylko wybrane przykłady

Spotkania autorskie

W bibliotekach gościli literaci, dziennikarze, publicyści, aktorzy, naukowcy, politycy. Wśród nich m.in.:

Vladimir Balla	Bielsko-Biała
Paweł Barański	Sosnowiec
Witold Bereś	Katowice
Paweł Beręsewicz	Kozy, Miedźna, Siewierz, Szczyrk, Tapkowice, Wilamowice
Wojciech Bonowicz	Bielsko-Biała

Krystyna Borkowska	Sosnowiec
Krzysztof Brunetko	Katowice
Marcin Brykczyński	Bielsko-Biała
Ernest Bryll	Częstochowa
Wojciech Brzoska	Sosnowiec
Zuzanna Celmer	Wodzisław Śl., Żory
Piotr Cholewa	Racibórz
Ewa Chotomska	Gaszowice, Jejkowice, Kornowac, Lelów, Niegowa, Zawiercie
Wanda Chotomska	Wodzisław Śl.
Tomasz Czarnecki	Bytom
Mariusz Czubaj	Częstochowa, Jastrzębie Zdrój, Wodzisław Śl.
Andrzej Czyżewski	Racibórz
Jakub Ćwiek	Jastrzębie Zdrój, Racibórz
Anna Dębska	Częstochowa
Łukasz Dębski	Częstochowa, Wodzisław Śl.
Krzysztof Domagalik	Czeladź
Wiesław Drabik	Blachownia, Brenna, Buczkowice, Chełm Śl., Czeladź, Dębowiec, Kłobuck, Kłomnice, Konopiska, Kuźnia Raciborska, Mysłowice, Nędza, Panki, Pawłowice, Pietrowice, Przystajń, Psary, Sławków, Strumień, Szczyrk, Świerklaniec, Toszek, Zbrosławice
Adam Dyrko	Jastrzębie Zdrój
Joanna Fabicka	Częstochowa, Racibórz
Marzena Filipczak	Katowice
Patryk Filipowicz	Sosnowiec
Małgorzata Flis	Wodzisław Śl.
Marta Fox	Bielsko-Biała, Jastrzębie Zdrój, Katowice, Racibórz, Ruda Śl., Rydułtowy, Sosnowiec, Tarnowskie Góry, Wodzisław Śl., Zawiercie
Andrzej Franaszek	Bielsko-Biała
Jerzy Franczak	Częstochowa
Kira Gałczyńska	Sosnowiec
Krzystian Gałuszka	Ruda Śląska
Barbara Gawryluk	Chorzów, Czeladź, Częstochowa, Łazy, Mikołów, Pszczyna, Rybnik
Jacek Golonka	Sosnowiec
Marta Graczyńska	Jastrzębie Zdrój
Agnieszka Graff	Racibórz
Manuela Gretkowska	Racibórz
Barbara Gruszka-Zych	Sosnowiec
Edyta Gryt	Wry
Marian Hudek	Jastrzębie Zdrój
Witold Jabłoński	Racibórz
Michał Jagiełło	Bielsko-Biała
Kalina Jerzykowska	Bielsko-Biała
Milos Jesensky	Bielsko-Biała
Elżbieta Jeziorowska-Wróbel	Częstochowa
Iwona Jędrzejewska	Chorzów, Zabrze
Roksana Jędrzejewska-Wróbel	Bobrowniki, Czernichów, Lipowa, Łodygowice, Miedźna, Mysłowice, Radzionków, Sosnowiec
Joanna Jurgała-Jureczko	Cieszyn
Bożena Kajro	Chorzów
Małgorzata Kalicińska	Imielin, Katowice
Anna Kałuża	Jaworzno
Tadeusz Kania	Jastrzębie Zdrój
Anna Kańtoch	Katowice
Melania Kapelusz	Lędziny
Robert Karwat	Łękawica, Mierzęcice, Piekary Śląskie, Pietrowice Wielkie, Racibórz, Sosnowiec

Grzegorz Kasdepke	Godów, Gorzyce, Janów, Mszana, Mysłowice, Olsztyn, Pawłowice, Pszczyna, Rędziny, Tarnowskie Góry, Wodzisław Śl.
Bogusław Kierc	Bielsko-Biała
Marian Kisiel	Jaworzno, Ruda Śl., Sosnowiec
Izabella Klebańska	Czeladź, Lubliniec, Psary, Wodzisław Śl.
Aleksandra Klich	Katowice
Barbara Kosmowska	Chybie, Łazy, Miedźna, Siemianowice Śl., Strumień, Wisła, Wojkowice, Wiry, Zawiercie, Zebrzydowice
Hanna Kowalewska	Wodzisław Śl.
Włodzimierz Kowalewski	Bielsko-Biała
Marek Krajewski	Będzin, Chorzów, Czeladź, Tychy
Jan Paweł Krasnodębski	Zawiercie
Jerzy Kronhold	Bielsko-Biała
Ryszard Krynicki	Jaworzno
Magdalena Kubica	Bestwina
Krzysztof Kuczkowski	Będzin
Wojciech Kuczok	Bytom
Valerij Kupka	Bielsko-Biała
Mira Kuś	Jaworzno
Elżbieta Laskiewicz	Sosnowiec
ks. Henryk Latosi	Wodzisław Śl.
Marian Legutko	Bytom
Konrad Lewandowski	Sosnowiec
Jarosław Lewicki	Katowice
Antoni Libera	Sosnowiec
Robert Maciąg	Katowice
Katarzyna Majgier	Sosnowiec
Karol Maliszewski	Częstochowa
Konrad Małek	Lędziny, Zabrze
Dawid Markiewicz	Czeladź
Andrzej Markowski	Częstochowa
Sławomir Mateusz	Sosnowiec
Leszek Mazan	Bielsko-Biała, Dąbrowa Górnicza
Maciej Melecki	Sosnowiec
Katarina Mikolasova	Bielsko-Biała
Małgorzata Musierowicz	Tychy
Wiesław Myśliwski	Częstochowa, Sosnowiec
Aleksandra Namysło	Czeladź
Arkadiusz Niemirski	Bielsko-Biała, Pawłowice, Żory
ks. Adrian Nowak	Jastrzębie Zdrój
Daniel Odija	Bielsko-Biała, Sosnowiec
Michał Ogórek	Irządze, Kalety, Kroczyce, Ogrodzieniec, Tworóg, Strumień
Joanna Olech	Sosnowiec, Tarnowskie Góry, Żory
Tadeusz Olszański	Bielsko-Biała
Anna Onichimowska	Bestwina, Blachownia, Czechowice-Dziedzice, Częstochowa, Gierałtowice, Łaziska Górne, Ornontowice
Halszka Opfer	Katowice
Anna Orlewicz	Tarnowskie Góry
Beata Ostrowicka	Bielsko-Biała, Jastrzębie Zdrój, Wodzisław Śl., Żory
Eryk Ostrowski	Jaworzno
Marcin Pałasz	Boronów, Częstochowa, Czechowice-Dziedzice., Kochanowice, Lelów, Łazy, Pawłowice, Pawonków, Poczesna, Racibórz, Radziechowy-Wieprz, Suszec, Wodzisław Śl., Żory
Libor Pavera	Bielsko-Biała
Romuald Pawlak	Sosnowiec

Krzysztof Petek	Goczałkowice, Miedźna, Mysłowice, Pawłowice, Pszczyna, Wiry, Żory
Wioletta Piasecka	Jastrzębie Zdrój, Pawłowice, Wodzisław Śl.
Tomasz Piątek	Jastrzębie Zdrój
Renata Piątkowska	Bielsko-Biała, Jastrzębie Zdrój
Marian Piegza	Świętochłowice
Małgorzata Piekarska	Bielsko-Biała
Andrzej Pilipiuk	Jastrzębie Zdrój, Racibórz, Sosnowiec, Wodzisław Śl.
Eliza Piotrowska	Lędziny
Bogdan Prejs	Imielin, Sosnowiec
Dariusz Rekosz	Jastrzębie Zdrój, Sosnowiec
Tomasz Różycki	Racibórz
Tomasz Rzeczycki	Lędziny, Kalety
Beata Sabbath	Cieszyn
Mazlum Saneja	Racibórz
Pablo de Santis	Bielsko-Biała
Paweł Sarna	Sosnowiec
Małgorzata Sętowska	Częstochowa
Sławomir Shuty	Częstochowa
Izabela Sowa	Czeladź, Ustroń
Andrzej Stasiuk	Piekary Śląskie
Ewa Stadtmüller	Czeladź, Miedźna, Sosnowiec, Wodzisław Śl., Zebrzydowice, Żory
Małgorzata Strękowska-Zaremba	Bielsko-Biała
Jerzy Suchanek	Sosnowiec
Łukasz Suskiewicz	Częstochowa
Krystyna Szaraniec	Mikołów, Rybnik
Leszek Szczasny	Jastrzębie Zdrój
Małgorzata Szejnert	Katowice, Piekary Śląskie, Sosnowiec
Marek Szołtysek	Gaszowice, Pawłowice, Wodzisław Śl.
Andrzej Szuba	Katowice
Kazimierz Szymeczko	Lelów, Psary, Przyrów, Radzionków, Tarnowskie Góry
ks. Jerzy Szymik	Wodzisław Śl.
Władysław Śliwoń	Będzin
Krystyna Śmigielska	Jastrzębie Zdrój
Marcin Świetlicki	Sosnowiec
Tomasz Trojanowski	Lędziny
Eva Tvrdá	Bielsko-Biała
Ireneusz Twardowski	Żory
Grzegorz Wawoczny	Racibórz
Danuta Wencel	Tychy
Aleksander Wierny	Częstochowa
Leszek Wierzchowski	Katowice, Zawiercie
Karolina Wilczyńska	Bobrowniki
Bronisław Wildstein	Sosnowiec
Elżbieta Wojnarowska	Jaworzno
Michał Zabłocki	Dąbrowa Górnicza
Andrzej Zaczekowski	Chorzów
Miroslav Zamboch	Racibórz
Ryszard Zawada	Tychy
Alan Zych	Świętochłowice
Andrzej Żak	Bestwina, Jastrzębie Zdrój, Lubliniec, Pawonków, Racibórz, Rydułtowy
Agnieszka Żelewska	Chełm Śl., Kłobuck, Lędziny, Miedźno, Opatów
Bogusław Żurkowski	Jaworzno

Odbyły się spotkania z aktorami, ilustratorami, tłumaczami, historykami, osobistościami mediów, podróżnikami, reżyserami i filmoznawcami oraz twórcami regionalnymi. Wśród nich są m.in.:

- spotkania z aktorami: Emilią Krakowską w Czechowicach-Dziedzicach i Tąpkowicach, Agnieszką Fitkau-Perepeczko w Bielsku-Białej i Tychach, Jerzym Stuhrem w Bielsku-Białej, Krystyną Wiśniewską i Wiesławem Sławikiem w Bytomiu, Renatą Spinek w Imielinie, Janem Monczką w Rędzinach, Joanną Szczepkowską w Bielsku-Białej i Katowicach oraz w Bobrownikach – z Magdaleną Walach, Anną Guzik i Cezarym Żakiem,
- spotkania z ilustratorami: z Edwardem Lutczynem w Bielsku-Białej, Katowicach i Sosnowcu, Joanną Zagner-Kołat w Bielsku-Białej, Bytomiu i Miedźnej, Łukaszem Zabdyrem w Miedźnej, Wodzisławiu Śląskim i Żorach, ks. Arturem Nowickim w Lelowie, Piotrem Zatorskim w Będzinie, Joanną Olech w Bytomiu,
- spotkania z tłumaczami: Bogusławą Sochańską, Janem Stachowskim, Piotrem Cholewą w Bielsku-Białej i Katowicach, Andrzejem Keyhą w Bytomiu, Iwoną Jędrzejewską i Bożeną Kojro w Chorzowie,
- spotkania z historykami: Jakubem Morawcem w Świętochłowicach, Dariuszem Faleckim w Mysłowicach, Jerzym Horwatem i Jolantą Szcześniak w Rudzie Śląskiej, Joanną Jurgalą-Jureczko w Wiśle,
- spotkania z osobistościami mediów: dziennikarzem Witoldem Czuksanowem w Będzinie, redaktorami Janem Mazurkiewiczem w Mysłowicach, Krzysztofem Wójcikiewiczem w Katowicach, Jackiem Moskwą w Częstochowie, piosenkarzem Kubą Sienkiewiczem i zespołem „Elektryczne Gitary” w Katowicach, Jackiem Borusińskim z kabaretu „Mumio” w Czernichowie, satyrykami Marią Czubaszek w Dąbrowie Górniczej i Raciborzu, Arturem Andrussem w Dąbrowie Górniczej oraz Krzysztofem Daukszewiczem w Katowicach, akordeonistą Marcinem Wyrostkiem w Bytomiu, gitarzystą Tomaszem Andrzejewskim w Jastrzębiu Zdroju,
- spotkania z podróżnikami: z Elżbietą Dzikowską w Wodzisławiu Śląskim, Żorach i Miedźnej, Aleksandrą i Michałem Walkowiczami, Robertem Fiałkowskim, Agnieszką Kowalczyk, Leszkiem Szczasnym, Michałem Lubiną w Katowicach, Olą i Sławkiem Olejniczakami w Czeladzi, Wojciechem Różyckim w Bestwinie, Ludmiłą Sójką w Czechowicach-Dziedzicach,
- spotkania z reżyserami i filmoznawcami: z Kazimierzem Kutzem w Piekarach Śląskich, Magdaleną Piekorz w Katowicach, Stanisławem Janickim w Bielsku-Białej, Marcinem Skorkiem w Imielinie,
- spotkania z twórcami regionalnymi: z Heleną Stoszek w Hażlachu i Skoczowie, z Józefem Brodą w Szczyrku.

Wystawy

Podobnie jak w latach poprzednich biblioteki były organizatorami wielu interesujących i różnorodnych tematycznie wystaw. Były to wystawy: fotografii, publikacji naukowych i popularnonaukowych, malarstwa (w tym reprodukcji), grafiki, ilustracji książkowych, mandali czy prezentacja pasji bibliotekarskich.

Ich autorami byli zarówno twórcy profesjonalni, jak i nieprofesjonalni. Dużym zainteresowaniem wśród klientów bibliotek cieszyły się „gotowe” wystawy: „Zaczytany Śląsk”, wypożyczana z Biblioteki Śląskiej (przez 11 bibliotek) oraz „Karol Szymanowski” (własność Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego – wypożyczona przez 8 bibliotek).

Wykłady i sesje popularnonaukowe

Będzin	„Zagłębiowska widokówka jako dokument historycznej tożsamości regionu” – wykład Agnieszki Skwary, zorganizowany w ramach X Sympozjum Zagłębiowskiego
Częstochowa	Spotkania z Instytutem Pamięci Narodowej – cykl wykładów na temat współczesnej historii Polski
Dąbrowa Górnicza	„Wiosenne Forum Turystyczno-Krajoznawcze” z okazji 100-lecia turystyki zorganizowanej w mieście
Jastrzębie Zdrój	„Na ścieżkach nauki” – cykl wykładów promujących światowy dorobek naukowy i cywilizacyjny ludzkości „Spotkania z kulturą” – cykl wykładów dotyczący kultury w szerokim kontekście „Salon pisarzy” – cykl wykładów prezentujący życie i twórczość wybitnych literatów polskich i obcych „Jesteśmy stąd” – cykl wykładów o tematyce regionalnej
Radzionków	„Najnowsze tendencje w literaturze dla dzieci i młodzieży” – wykład dr. hab. Grzegorza Leszczyńskiego
Ruda Śląska	„Ruda Śląska w latach 1532-1740” – wykład historyczny dr. Jerzego Horwata „Literatura fantasy” – wykład dr Jolanty Szcześniak „Motyw gór w literaturze polskiej” – wykład dr Jolanty Szcześniak
Sosnowiec	„Dr Jan Przemsza-Zieliński w oczach młodego pokolenia sosnowiczian” – konferencja popularnonaukowa

Konkursy

Wciąż dużą popularnością wśród użytkowników bibliotek cieszyły się różnego typu konkursy skierowane do wszystkich grup wiekowych. Ich celem była popularyzacja działań bibliotek na rzecz upowszechniania czytelnictwa i rozwoju społeczeństwa informacyjnego, a także tworzenie warunków do rozwoju bibliotek i umacniania ich roli w edukacji kulturalnej.

Inne inicjatywy

Będzin	VII Dni Kultury Żydowskiej, w ramach których odbyły się promocje książki i albumu i wystawa publikacji na temat zagłady Żydów w Zagłębiu Dąbrowskim
Bielsko-Biała	Ekumeniczne czytanie Biblii (maraton biblijny) zorganizowany wspólnie z Radiem Anioł Beskidów w Tygodniu Modlitw o Jedność Chrześcijan Cykl Spotkania z X Muzą organizowane dwa razy w miesiącu, których celem jest promocja zbiorów multimedialnych Książnicy oraz popularyzacja wiedzy na temat sztuki filmowej Wędrówki po Europie – cykliczne spotkania miłośników turystycznych podróży po krajach starego kontynentu
Bytom	Projekt „Astronomiczna jesień (nie tylko) w Bibliotece”, akcentujący związki astronomii z kulturą, zorganizowany z okazji Międzynarodowego Roku Astronomii
Cieszyn	Internet dla Seniora 55+ - kurs obsługi komputera dla osób powyżej 55 roku życia
Częstochowa	„Częstochowianie czytają – Nocne dreszcze” – cykl spotkań z klasyką kryminalną „Exultet” – plenerowy, letni spektakl ognia i wody o wiecznej kondycji człowieka i jego drodze w wykonaniu aktorów Teatru A z Gliwic
Dąbrowa Górnicza	Warsztaty kaligrafii japońskiej „Ach te baby... o kobietach nie tylko dla kobiet” – cykl spotkań z historykiem sztuki, kosmetologiem i kulturoznawcą na temat ideału kobiety w sztuce oraz stereotypów kobiecych w kulturze, połączone z profesjonalnym pokazem makijażu
Gliwice – PBP	„Bibliotekarz i regionalista – razem czy osobno ?” – konferencja dla bibliotekarzy bibliotek publicznych, szkolnych, nauczycieli i regionalistów
Jastrzębie Zdrój	„Shamrock – dotyk Irlandii” Dzień św. Patryka – projekt promujący kulturę i tradycję Irlandii (koncert muzyki, wystawa fotografii, wykłady, konkursy) „Wakacyjna Akademia – uczymy się przez całe życie” – warsztaty o różnorodnej tematyce, przeznaczone dla młodzieży i dorosłego czytelnika
Jaworzno	Noc z literaturą dla dorosłych – spotkania cykliczne, popularyzujące różne gatunki literackie i filmowe Salon Literacki – spotkania ze znanymi literatami i naukowcami
Katowice	XV Majowe Spotkania Czytelników, Pisarzy, Bibliotekarzy
Ruda Śląska	„Żywa Biblioteka” – akcja przeciwko nietolerancji, uprzedzeniom i stereotypom, polegająca na „wypożyczeniu” „żywej książki” (np. Romki, Żyda, obcokrajowca itp.)
Rybnik	IV Wojewódzki Integracyjny Przegląd Widowisk Jasełkowych – propagujący ideę tolerancji i kultywowanie rodzimych tradycji bożonarodzeniowych
Siemianowice Śląskie	Siemianowicki Uniwersytet III Wieku – cykl wykładów na temat historii sztuki, medycyny, apiterapii, warsztaty komputerowe dla seniorów
Sosnowiec	VIII Sesja Zagłębiowska – Pisarze z Zagłębia; V Sosnowieckie Dni Literatury; Zderzenia Poetyckie 2009
Tychy	IX Tyskie Dni Literatury; cykl imprez i przedsięwzięć z okazji 75-lecia nadania Tychom praw gminy miejskiej (wystawy, konkursy, festyn, opublikowanie Bibliografii Tychów 1992-1996 wraz z płytą CD)
Zabrze	Klub Filmowo-Literacki „Dyskurs” – cykl spotkań
Żywiec	Udział w projekcie „Poznajemy się poprzez wartości kulturowe i naturalne” we współpracy z Kysucką Kniżnicą w Cadcy na Słowacji

Dyskusyjne Kluby Książki (DKK) to wspólny projekt Instytutu Książki i bibliotek wojewódzkich, współfinansowany przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu „Promocja czytelnictwa”, adresowany do bibliotek publicznych. Celem klubów jest zachęcenie czytelników bibliotek do dyskusji nad przeczytaną książką. Moderatorami spotkań klubowych są bibliotekarze, a dyskusje nad wybraną książką przejmują sami klubowicze.

W 2009 roku w 26 bibliotekach naszego województwa działało 45 klubów DKK, w tym 34 dla dorosłych i 11 dla dzieci i młodzieży. Były to biblioteki w: Bestwinie, Będzinie, Bielsku-Białej (6), Buczkowicach, Bytomiu, Chorzowie, Cieszynie, Czeladzi, Częstochowie (2), Dąbrowie Górniczej, Gliwicach, Katowicach (11), Kłobucku, Knurowie, Łazach, Raciborzu, Rudzie Śląskiej (2), Rybniku, Siemianowicach Śląskich, Tychach (3), Ustroniu, Wilkowicach, Wodzisławiu Śląskim, Zabrze, Zawierciu i Żorach. Kluby te zgromadziły 468 stałych członków. W 2009 roku odbyło się łącznie 279 spotkań wszystkich klubowiczów w całym województwie, wśród nich 16 – to spotkania autorskie.

Rok 2009 był rokiem jubileuszowy **Juliusza Słowackiego**, 200. rocznica urodzin wieszczą, a zarazem 160. rocznica jego śmierci. Wiele bibliotek włączyło się w obchody tego jubileuszu organizując wiele interesujących przedsięwzięć. I tak Książnica Beskidzka w Bielsku-Białej w ramach programu *Twój czar nade mną trwa. Bielskie dni z poezją Juliusza Słowackiego* zorganizowała wystawę ilustracji do jego utworów, wieczór poezji śpiewanej, debatę naukową poświęconą twórczości pisarza. W warsztatach słowa czytelnicy biblioteki uczyli się interpretacji i recytowali wybrane utwory Słowackiego. W programie uczestniczyło około 3 500 osób w różnym wieku; uczniowie szkół gimnazjalnych, średnich, nauczyciele, bibliotekarze, osoby niepracujące, słuchacze Uniwersytetu Trzeciego Wieku, członkowie Klubu Inteligencji Katolickiej i Dyskusyjnych Klubów Książki. W obchody Roku Słowackiego włączyły się również m.in.: biblioteki w Sławkowie, Zabrze, Żywcu, Krzepicach, Lelowie, Pawłowicach i Rajczy.

Rok 2009 był także rokiem jubileuszowym **Wojciecha Korfatego**, uchwalonym przez Sejmik Województwa Śląskiego z okazji 70. rocznicy śmierci Korfatego. Z tego powodu biblioteki organizowały interesujące wystawy (Bielsko-Biała, Katowice, Świętochłowice, Gierałtów), odczyty na temat jego życia i działalności (Pszów), przygotowały prezentacje multimedialne na jego temat (Bielsko-Biała, Łaziska Górne), opracowały zestawienia bibliograficzne (Biblioteka Śląska, Bielsko-Biała, Zabrze). Działania Książnicy Beskidzkiej w Bielsku-Białej zrealizowane zostały w ramach zadania *Rok Korfatego (nie?) spełnione zadania*, wspieranego przez Samorząd Województwa Śląskiego.

7.3. Obserwowane zmiany w wykorzystaniu czytelni

W ostatnim czasie daje się zaobserwować zmiany w wykorzystaniu czytelni, która zaczyna pełnić znacznie szersze funkcje niż dotychczas. Tradycyjnie użytkownikami czytelni są głównie uczniowie i studenci oraz osoby niezatrudnione (emeryci, renciści i bezrobotni). Zaniżanie wymogów edukacyjnych w szkołach i na studiach wpływa na sposób korzystania z czytelni. Młodzi użytkownicy zamiast robienia notatek na podstawie udostępnionej im literatury, w pośpiechu kserują zaznaczone wcześniej fragmenty, bądź drukują potrzebne informacje z Internetu. Dlatego też biblioteki, szczególnie wielkomiejskie, z dużymi i aktualizowanymi zbiorami podręcznymi, wychodząc naprzeciw oczekiwaniom swoich użytkowników, dokonują reorganizacji tych zbiorów i przesuwają je z czytelni do wypożyczalni. Mniejsze biblioteki natomiast wypożyczają – na rewers – potrzebne dokumenty na weekend lub na kilka dni. Frekwencję w czytelniach wypracowują maturzyści, przygotowujący się do prezentacji multimedialnych. Dużym zainteresowaniem cieszą się wówczas pozycje z zakresu: historii i teorii sztuki, malarstwa, architektury, historii literatury polskiej i powszechnej, historii powszechnej i historii Polski.

Dostęp do Internetu we wszystkich bibliotekach centralnych województwa śląskiego ma także wpływ na zmianę dotychczasowej funkcji czytelni: z tradycyjnych stają się czytelniami internetowymi, umożliwiającymi szybki i często bezpłatny dostęp do nowoczesnych źródeł informacji. Ponadto czytelnie to miejsca spotkań autorskich (np. w ramach *Dyskusyjnych Klubów Książki*), prelekcji, wystaw, prezentacji multimedialnych oraz różnego rodzaju szkoleń zarówno dla grup zorganizowanych, jak i osób indywidualnych. Czytelnie to także miejsce poszukiwania pracy (poprzez Internet lub w prasie codziennej), odrabiania lekcji przez dzieci i młodzież, spędzania wolnego czasu, grania w gry planszowe. W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Mikołowie czytelnia pełni też funkcje kina i sceny kameralnej.

7.4. Czytelnictwo dzieci i młodzieży; Problemy, obserwacje, obawy – współpraca z różnymi grupami wiekowymi, zakup zbiorów, współpraca z organizacjami i instytucjami

Liczba czytelników dziecięcych i młodzieżowych ma od kilku lat tendencję malejącą. Nie oznacza to jednak, że grupa ta zaprzestała odwiedzin w bibliotekach. Zmienił się jednak zdecydowanie charakter tych odwiedzin. Przychodzą oni głównie po lektury lub żeby „posiedzieć”. „Czytelnik dziecięcy to kategoria czytelnika, który chętnie przesiaduje w bibliotece spędzając w ten sposób czas wolny. Wielu z nich to zarejestrowani czytelnicy, jednak nie wypożyczają oni książek do domu. W czasie pobytu w bibliotece dzieci czytają na miejscu, przeglądają prasę, uczestniczą w życiu codziennym biblioteki, w organizowanych imprezach, korzystają z programów komputerowych. Ogromnym powodzeniem cieszą się dostępne w bibliotekach gry planszowe. (...) Powodzeniem cieszą się kąciaki malucha, gdzie dzieci młodsze bardzo często i chętnie się bawią” zauważają bibliotekarze z Miejskiej Biblioteki Publicznej w Gliwicach. Twierdzenia te potwierdzają obserwacje prowadzone w innych placówkach. Jednocześnie w oddziałach dziecięcych, których działalność jest ukierunkowana na młodego czytelnika notowane są wzrosty zarówno ilości czytelników jak i wypożyczeń. Powodów takiej sytuacji jest wiele, to m.in.: dobra baza lokalowa, przygotowana kadra zajmująca się jedynie tą grupą odbiorców, trafny dobór nowości, rozszerzona działalność animacyjna oraz szeroka współpraca z innymi instytucjami przy organizacji działań dla dzieci i młodzieży.

Ogólny spadek zainteresowania książką to nie tylko wynik niżu demograficznego. Coraz więcej bibliotekarzy obserwuje, że dzieci nie mają swoich pasji czy zainteresowań, nie potrafią skupić swej uwagi na dłużej. Wymagania szkoły w stosunku do uczniów obniżają się. Czytanie fragmentów lektur (zapisanych w podręczniku), dla wielu uczniów i nauczycieli przynosi wystarczające wiadomości. Stąd pytania o streszczenia książek i opracowania. Często wypożyczane są ekranizacje lektur oraz lektury w formie „książki mówionej” na płytach. Prace domowe, wypracowania i referaty przygotowywane przez uczniów są opierane na wiadomościach zaczerpniętych z Internetu, przy jednoczesnym zaprzestaniu korzystania z tradycyjnych źródeł wiedzy. Młodzi ludzie nierzadko nie potrafią korzystać ze słowników i encyklopedii choćby ze względu na brak znajomości alfabetu.

Kolejne obserwowane zjawisko to podział na czytających/słuchających i tych bez nawyku czytania. Bardzo wcześnie, już w okresie przedszkolnym, kiedy dzieci są zapraszane do biblioteki lub bibliotekarze przychodzą do oddziałów

przedszkolnych by czytać dzieciom książki widać czy dzieci spotkały się z tą formą zabawy. Małe dzieci, którym zapewne rodzice lub dziadkowie czytają są zainteresowane treścią czytanych historyjek, inne nie chcą słuchać, szybko się nudzą i wracają do swoich zajęć. Ten podział zarysowuje się z czasem coraz bardziej. Dzieci uczestniczące aktywnie w zajęciach organizowanych w bibliotece, wypożyczające bajki i wierszyki wyrastają często na świadomych użytkowników szeroko pojmowanej kultury. Biblioteka w naturalny sposób kształtuje wśród młodych i młodszych czytelników nawyk korzystania z oferty kulturalnej takich instytucji jak teatr, muzeum czy galeria, jest bowiem często pierwszą instytucją, z której młodzi ludzie korzystają samodzielnie i regularnie.

Obserwowane preferencje czytelnicze dzieci i młodzieży nie zmieniają się. Dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym chętnie sięgają po książki bogato ilustrowane, często dźwiękowe. Tematyka poszukiwanych książek się nie zmienia – chętnie pożyczane są te o przygodach Franklina, Martynki, oraz klasyka wierszy i baśni. Niewątpliwym bestsellerem były przygody Mikołajka, co wiązało się z szeroką akcją promocyjną towarzyszącą zarówno wydaniu „Nieznanych przygód Mikołajka”, jak wejściu na ekrany kin filmowej wersji książki.

Starsze dzieci sięgają po książki, którym w czasie lektury towarzyszy uczucie lęku, magia, czary, tajemnica i sensacja. Sporą grupę poszukiwanych książek stanowią pozycje napisane na podstawie popularnych seriali takich jak „Hannah Montana” czy „High School Musical”. Młodzież przy wyborze książki często kieruje się opinią kolegów, ekranizacją powieści, czy też reklamą w prasie czego przykładem jest cykl powieści o wampirach autorstwa S. Meyer. Dorastająca młodzież chętnie czyta książki o problemach innych młodych ludzi (o anoreksji, rozwodach rodziców, braku przyjaciół, narkotykach) – tu przykładem są książki Jany Frey.

Spotkania z autorami

Na dobór lektury, a także na wzrost liczby zarejestrowanych czytelników, zwłaszcza wśród młodszych czytelników mają spotkania autorskie. Bezpośredni kontakt z pisarzem ma pozytywny wpływ na uczestników spotkania, zachęca go bowiem do sięgnięcia po książkę.

W działalności bibliotek nieodzowna staje się współpraca z partnerami, którzy służą pomocą w organizacji działań oraz z tymi, którzy korzystają z oferty często w sposób grupowy. Wśród partnerów bibliotek dominującą grupę stanowią przedszkola i szkoły – głównie te z najbliższego otoczenia placówek. Niestety nadal zdarzają się sytuacje, kiedy nauczyciele-bibliotekarze nie pozwalają swym uczniom korzystać z bibliotek publicznych uważając, że tylko w bibliotece szkolnej uczniowie znajdą potrzebne im materiały. W swych działaniach biblioteki współpracują także z radami osiedli, radami sołectw, świetlicami środowiskowymi, strażą pożarną, ośrodkami kultury, kołami gospodyń wiejskich, kołami PTTK, bankami, klubami wolontariatu, klubami seniora, różnorodnymi stowarzyszeniami, ZHP, bractwem rycerskim, placówkami opiekuńczo-wychowawczymi, Operą Śląską w Bytomiu, muzeami, teatrami, Śląskim Planetarium w Chorzowie.

Z bardzo ciekawą inicjatywą współpracy wystąpiła Miejska Biblioteka Publiczna w Czechowicach-Dziedzicach. Podpisała ona porozumienie o współpracy z Zamkiem Królewskim na Wawelu. Podstawą do sformułowania porozumienia był list intencyjny, z którym Biblioteka wystąpiła do władz Zamku. Współpraca zakłada m.in.: przygotowanie oraz prowadzenie przez pracowników Biblioteki warsztatów plastycznych dla dzieci i osób dorosłych w ramach działań edukacyjnych podejmowanych w kooperacji z pracownikami Działu Oświatowego Zamku, przygotowywanie oraz prowadzenie przez pracowników Zamku zajęć edukacyjnych na terenie Zamku oraz w placówkach Biblioteki adresowanych do dzieci i osób dorosłych, udostępnianie Bibliotece wystaw edukacyjnych Zamku.

7.5. Formy animacji pracy z dziećmi i młodzieżą - najważniejsze przykłady

Najciekawsze formy pracy z młodym czytelnikiem zaproponowane przez biblioteki (w porządku alfabetycznym):

nazwa biblioteki	wybrane formy animacji
GBP Bestwina	Klub Moli Książkowych; czytanie „Balladyny” z podziałem na role
MiBP Będzin	„Odkryj swój wszechświat” – międzynarodowy konkurs plastyczny; „Będziński Smok – Smocza Rodzina” – powiatowy konkurs plastyczny
Książnica Beskidzka Bielsko-Biała	„Świat wokół nas – zagrożenia” – program edukacyjny; „Dziedzictwo Kulturowe – Ojcowski Dom” – warsztaty edukacji regionalnej; „Tworzymy własne wydawnictwo” pt. „Historia mojego tornistra” – kolejna edycja międzynarodowego konkursu literacko-plastycznego; „Mimo wszystko nie biore” – konkurs filmowy
MBP Bytom	„Pisać? Ilustrować? Tłumaczyć?” – cykl spotkań i warsztatów; „II Czytanie w banie” czyli zabytkowym tramwaju linii 38
GBP Chełm Śląski	„Godomy i śpiewomy po śląsku” – konkurs
MBP Chorzów	„Tydzień Akademii Jedi”; „Tydzień na Dzikim Zachodzie”; „Noc z Wikingami”; „Noc na statku piratów”; „Noc Pluszowego Misia”
	II Międzynarodowy Festiwal Czytania nad Olzą; „Nie ucz mnie, ale pozwól i pomóż mi się uczyć” –

BM Cieszyn	zajęcia z dziećmi z upośledzeniem umysłowym w stopniu znacznym i umiarkowanym; „Biblioteczna Szkoła Optymizmu” – zajęcia z dziećmi i młodzieżą z trudnościami wychowawczymi, z rodzin patologicznych
MBP Czechowice-Dziedzice	„Dajcie Dzieciom Uśmiech”; „Bawmy się razem” – imprezy dla dzieci niepełnosprawnych
MBP Czeladź	Miesiąc kultury japońskiej – cykl różnorodnych imprez poświęconych Japonii; „Świat lalek teatralnych” – warsztaty teatralne
BP Częstochowa	„Od Westerplatte do Monte Cassino” – regionalny turniej wiedzy; „Z Częstochową w tle – jesienne oswajanie słów” – konkurs poetycki
MBP Dąbrowa Górnicza	„Trele morelowe zabawy w Bajecznej Polanie” – cykl zajęć dla dzieci w wieku od 6 miesięcy do 6 lat i ich rodziców; Piknik Europejski
MBP Gliwice	„Noc w Bibliotece”; „Poznajemy starożytny Egipt” – zabawa edukacyjna
GBP Godów	„Bał u Calineczki” z przywitaniem wiosny
MBP Jastrzębie Zdrój	„Bajkowe Kuchcikowo” – blok zajęć literacko-kulinarnych; „II Biennale Sztuki Dziecka” pt. „Radość czytania – radość tworzenia”;
MBP Kalety	„Ścieżki naszych marzeń” – powiatowy konkurs poetycki
MBP Katowice	„Przewodnik po Katowicach. Szlakiem Koziołka Matołka” – komiks; „Szlakiem Koziołka Matołka” – gra miejska; „Mistrz słowa dla dzieci” – cykl spotkań; „Bajka z ciastkiem” – głośne czytanie; Dzień Bezpiecznego Internetu pt. „Stop Cyberprzemocy!”
GBP Krupski Młyn	IX Powiatowy Konkurs Artystyczny „Gimnazjalne Rozmaitości”, temat edycji: „Pod dobrymi skrzydłami”
GBP Lełów	„... ja z tobą pójde wszędzie, poprzez zimowe wieczory w kraj wesela” – projekt edukacyjny (warsztaty, spotkania, wyjazdy edukacyjne)
MPBP Lubliniec	zajęcia z kaligrafii, wykłady poświęcone kulturze Chin
MBP Mikołów	Książkomaniacy – klub miłośników książek; kurs j. esperanto
MiBPB Myszków	„Baśniowy Festiwal Sztuki Przedszkolaka” – projekt edukacyjno-plastyczny
MBP Piekary Śląskie	kameralne koncerty muzyki klasycznej
MPBP Pszczyna	„Coś” rozpoczęcie działań teatryku przy Bibliotece
MBP Ruda Śląska	„Sztuka recytacji” – warsztaty dla dzieci z wykorzystaniem utworów W. Chotomskiej
PiMBP Rybnik	Teatrzyk malucha; „Kwietnik” – akcja dla dzieci ze środowisk zagrożonych patologią
MBP Siemianowice Śląskie	„Wiwat Siemianowice” – projekt edukacji patriotycznej; zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci z rodzin zastępczych (we współpracy z MOPS-em)
MGBP Siewierz	„Zawsze kocham Cię Mamo” – VI edycja wojewódzkiego konkursu
MBP Sławków	„Słomiana zagroda” – warsztaty wyplatania zwierzątek z siana
MBP Sosnowiec	„Spacerkiem po Sosnowcu” – konkurs; „W. Korfanty – działalność polityczna i społeczna” – konkurs
MBP Tychy	Klub Motyli Książkowych – dla dzieci do 5 roku życia, „Biblioteczne Skrzaty” – konkurs plastyczny
MiBPB Wodzisław Śląski	„Zwierzęta w tarapatach” – projekt edukacyjno-literacko-przyrodniczy
MBP Zabrze	„Noc z Janoschem”; „Noc z duchami”; „Zabrzeńska Wiosna Poetycka” i „Zabrzeńska Jesień Literacka” – ogólnopolskie konkursy literackie
MBP Żory	Klub Zaczarowanego Ołówka, Klub Moli Książkowych

Wiele bibliotek organizowało Noc z Andersenem, akcję: Cała Polska Czyta Dzieciom, Urodziny Kubusia Puchatka, Światowy Dzień Pluszowego Misia; są to obok cyklicznych zajęć w czasie wakacji i ferii zimowych najczęściej organizowane formy pracy z dziećmi.

W roku 2009 Biblioteka Śląska zorganizowała kolejne Literackie fanaberie. Ubiegłoroczna edycja przebiegała pod hasłem „Nieco cudackie fanaberie literackie”. Tym razem przedsięwzięcie miało trzy odsłony – 28–29 kwietnia, 11–12 maja i 3–4 czerwca. Na spotkania, które odbyły się w 45 bibliotekach zaproszono 8 pisarzy i ilustratorkę. Dzięki tej inicjatywie młodzi użytkownicy bibliotek mogli porozmawiać z pisarzami, ilustratorką oraz otrzymać dedykację i autograf.

5 czerwca odbyła się na rynku w Pszczynie impreza finałowa zorganizowana wspólnie przez Bibliotekę Śląską i Powiatową i Miejską Bibliotekę Publiczną w Pszczynie. Całej imprezie towarzyszył konkurs plastyczny.

7.6. Udział bibliotek w zapewnieniu obsługi specjalnym grupom czytelników

W bibliotekach województwa śląskiego obsługa czytelnicza specjalnych grup użytkowników zajmuje znaczące miejsce.

Książki mówione

Ważną rolę pełnią placówki (oddziały), udostępniające tzw. „książki mówione”, nagrane w większości na taśmach magnetofonowych i płytach CD. W 2009 roku 52 biblioteki na terenie województwa gromadziły i udostępniały „książkę mówioną”. Zbiory te stanowiące własność bibliotek, były wydzielone jako oddziały książki mówionej lub udostępniane w placówkach uniwersalnych, a także w placówkach specjalistycznych (np. w Dziale Integracyjno-Biblioterapeutycznym Biblioteki Śląskiej). Uzupełnienie wyżej wymienionych wypożyczalni stanowiło 8 punktów bibliotecznych, które korzystały z materiałów Biblioteki Centralnej Polskiego Związku Niewidomych, Biblioteki Śląskiej w Katowicach, Biblioteki Publicznej w Częstochowie i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Katowicach (Filia nr 1). W bibliotekach zgromadzono 62.451 tytułów „książki mówionej”, zarejestrowano 4.763 czytelników, którym wypożyczono 64.864 tytuły. W porównaniu z rokiem 2008 zbiory bibliotek zwiększyły się o 5.876 tytułów. Najmniejszy zbiór liczył 6 tytułów, a największy 5.403.

W roku 2009 działało 15 filii i 4 punkty biblioteczne zorganizowane i prowadzone przez biblioteki publiczne w szpitalach. Zgromadzono w nich 102.380 książek, zarejestrowano 12.417 czytelników, którym udostępniono 113.635 książek i 11.106 czasopism. Księgozbiór tych placówek zwiększył się w porównaniu z rokiem 2008 o 686 tytułów. Małe możliwości finansowe tych placówek związane są z kryzysową sytuacją w służbie zdrowia. Czas pobytu pacjentów w szpitalach ogranicza się do minimum. Pracownicy bibliotek szpitalnych skarżą się na małą bazę lokalową. Pomieszczenia biblioteczne dostosowywane są często do potrzeb medycznych. Dyrekcja Szpitala Powiatowego w Pszczynie wypowiedziała bibliotece umowę wynajęcia lokalu. Rada Miejska podjęła uchwałę o likwidacji szpitalnej Filii nr 2, którą zamknięto 1 czerwca 2009 roku.

Wiele bibliotek dostarcza książki osobom starszym i niepełnosprawnym do domu za pośrednictwem bibliotekarzy, wolontariuszy i pracowników PCK.

W 2009 roku działało 5 punktów bibliotecznych w domach pomocy społecznej. W Areszcie Śledczym w Bielsku-Białej działa punkt biblioteczny Książnicy Beskidzkiej.

W bibliotekach organizowano dla osób niepełnosprawnych różnego rodzaju imprezy edukacyjne, kulturalne i integracyjne. Rozwijano współpracę ze szkołami specjalnymi, klasami integracyjnymi, stowarzyszeniami osób niepełnosprawnych, ośrodkami rehabilitacyjno-terapeutycznymi, domami dziennego pobytu, domami pomocy społecznej, oddziałami Polskiego Związku Niewidomych, więzieniami, hospicjami a także stowarzyszeniami emerytów i rencistów. Biblioteki są miejscem prezentacji różnorodnej twórczości artystycznej ludzi niepełnosprawnych.

W Oddziale „Książki Mówionej” Miejskiej Biblioteki Publicznej w Katowicach znajduje się stanowisko komputerowe posiadające program udźwiękowiający Window-Eyes, który umożliwia korzystanie ze środowiska windows i internetu oraz skaner oprzyrządowany w OCR (Abbyy FineReader), który przetwarza dokumenty drukowane (książki, czasopisma) na elektroniczne. Biblioteka dysponuje również powiększalnikiem elektronicznym MyReader. Jest to powiększalnik czytający, który skanuje i przetwarza cały dokument, następnie analizuje go i wyświetla użytkownikowi w sposób najłatwiejszy do czytania. Dzięki temu wiele osób niewidomych może skorzystać z literatury niedostępnej w formie kaset magnetofonowych lub w zapisie cyfrowym („czytak”).

Książnica Beskidzka w Bielsku-Białej posiada komputer z przystawką głośnomówiącą i programem „JAWS”, który odczytuje tekst czarnodrukowy i strony internetowe.

Miejska Biblioteka Publiczna w Siemianowicach Śląskich dysponuje stanowiskiem komputerowym wyposażonym w program powiększający i czytający ekran głosem syntetycznym – „Dual”.

Biblioteki w: Bielsku-Białej, Chorzowie, Dąbrowie Górniczej, Katowicach (Biblioteka Śląska i MBP), Gliwicach, Mysłowicach, Raciborzu, Rybniku, Sosnowcu i Żywcu posiadają tzw. „czytaki”, urządzenia do odtwarzania książek cyfrowych.

MBP w Katowicach realizowała „Miejski program działań na rzecz osób niepełnosprawnych”, mający na celu zwiększenie udziału osób niepełnosprawnych – dzieci, młodzieży, osób starszych i chorych w życiu kulturalnym, sportowym i turystyce. Zorganizowano 82 imprezy z udziałem osób niepełnosprawnych, w których uczestniczyło 1.797 osób.

Warsztaty dla seniorów, Uniwersytet Trzeciego Wieku

Warsztaty komputerowe dla seniorów prowadziły biblioteki w: Bestwinie, Cieszynie, Czeladzi, Częstochowie, Będzinie, Bielsku-Białej, Dąbrowie Górniczej, Jastrzębiu Zdroju, Jaworznie, Mysłowicach, Radzionkowie, Rybniku, Siemianowicach Śląskich, Sławkowie, Suszcu i Zabrze. Ich celem jest aktywizacja tej grupy społecznej poprzez rozwijanie różnorodnych zainteresowań, przybliżenie nowoczesnych technik komunikacji oraz przełamanie barier

w posługiwaniu się nowymi technologiami.

Współpracę z Uniwersytetem Trzeciego Wieku prowadzą placówki w: Bielsku-Białej, Jastrzębiu Zdroju, Jaworznie, Piekarach Śląskich, Raciborzu, Wodzisławiu Śląskim. Miejska Biblioteka Publiczna w Czechowicach-Dziedzicach powołała do życia „Akademię Pięknego Czasu”. Jej zadaniem jest kształcenie seniorów, stymulowanie rozwoju osobistego ludzi starszych, upowszechnianie wiedzy z różnych dziedzin, integrowanie środowiska. Miejska Biblioteka Publiczna w Siemianowicach Śląskich założyła nowy Uniwersytet Trzeciego Wieku. W 2010 roku powstanie Stowarzyszenie Siemianowickiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku.

W Książnicy Beskidzkiej członkowie Stowarzyszenia Teatr Grodzki prowadzą dla ludzi starszych warsztaty rzeźbiarskie. Podobna pracownia działa w Filii nr 10 MBP w Częstochowie.

Biblioteka w Zawierciu współpracuje z instytucjami działającymi przy Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej. Biblioteka dysponuje samochodem, przystosowanym dla potrzeb osób niepełnosprawnych, którym przewożeni są pensjonariusze Dziennego Domu Pomocy Społecznej na różne imprezy kulturalne. W MiPBP prezentowane są prace plastyczne i przedstawienia teatralne przygotowane przez podopiecznych zawierciańskiego DDPS.

Biblioteka w Czeladzi zorganizowała dla seniorów koncert karnawałowy śpiewaków Opery Śląskiej w Bytomiu, połączony z zabawą taneczną, śpiewem biesiadnych piosenek oraz wspólnym wspomnianiem chwil spędzonych w Domu Seniora. Podczas tego przedsięwzięcia wykorzystano elementy arteterapii: muzykoterapię, choreoterapię i biblioterapię.

W bibliotece w Jastrzębiu Zdroju osoby starsze uczestniczą w spotkaniach klubu artystycznego „Da Vinci”, w pracach grupy zajmującej się haftem. Organizuje się dla nich turnieje szachowe.

W bibliotece raciborskiej działa Dyskusyjny Klub Książki dla seniorów.

Dział Integracyjno-Biblioterapeutyczny Biblioteki Śląskiej w Katowicach

Pełni on funkcję ośrodka metodycznego dla bibliotek samorządowych województwa śląskiego w zakresie czytelnictwa, biblioterapii i integracji kulturalnej chorych i niepełnosprawnych. Zgromadzono tu księgozbiór specjalistyczny, zawierający literaturę przedmiotową (1.125 tytułów), książki nagrane na kasetach magnetofonowych, płytach cyfrowych do „czytaka” płytach CD oraz książkę multimedialną w formacie „Daisy” uzyskaną dzięki fundacji „Klucz” (1.414 tytułów). Placówka dysponuje urządzeniem „autolektor”, które skanuje i odczytuje tekst czarnodrukowy oraz tzw. „czytakami” do odtwarzania płyt cyfrowych. Istniejąca od 1988 roku „Mała Galeria” jest miejscem promocji sztuki i integracji środowiska ludzi niepełnosprawnych. W bibliotece działa grupa „Twórcownia”, skupiająca artystów z różnych dziedzin kultury. W 2009 roku dział realizował projekt „Otwórzmy biblioteki. Spotkania biblioteczne dla grup integracyjnych - II”, którego celem było wprowadzenie bibliotekarzy bibliotek publicznych w tematykę pracy z osobami niepełnosprawnymi. Zajęcia prowadzone były metodą warsztatową i odbywały się w dwóch zakresach tematycznych: „Metody pracy z czytelnikiem z niepełnosprawnością intelektualną i narządu ruchu” oraz „Metody pracy z czytelnikiem z niepełnosprawnością narządu wzroku i narządu słuchu”. W 2009 r. pracownicy działu przygotowali wystawę z okazji dwusetnej rocznicy urodzin Louisa Braille’a „Otworzył niewidomym bramy wiedzy”. Od 2009 roku w Dziale Integracyjno-Biblioterapeutycznym Biblioteki Śląskiej odbywają się cykliczne pokazy dla bibliotekarzy prowadzone przez pracowników firm produkujących urządzenia i sprzęt dla osób niepełnosprawnych.

